

ÖSSZEFOGLALÓ/ABSTRACT

Versenyképesség és felsőoktatás

HRUBOS ILDIKÓ

VERSENY – ÉRTÉKELÉS – RANGSOROK

A tanulmány rámutat olyan, még kevésbé ismert jelenségekre és friss fejleményekre, amelyek az Educatio folyóirat tematikus számának egy lehetséges értelmezési keretét adhatják. A Magyar Tudományos Akadémia Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya 2014. május 14-én rendezett tudományos ülése („A felsőoktatási intézmények versenyképessége idehaza és a világban”) arra vállalkozott, hogy a címben jelzett témában egymással szorosan összefüggő, de tudományos alapossággal általában csak külön-külön vizsgált kérdéseket járjon körül, és rámutasson a kölcsönös egymásra hatásra. Egy-egy ország gazdasági versenyképessége, a felsőoktatás versenyképessége, illetve a gazdasági versenyképesség és a felsőoktatás teljesítményének kapcsolata állt a középpontban.

KULCSSZAVAK: GLOBALIZÁCIÓ, ÚJ PARADIGMA, RANGSORKÉSZÍTÉS, TISZTÁZATLAN ÉRTÉKEK, A RANGSOROK VERSENYE

BALÁZS ERVIN

TÖMEGOKTATÁS, ELITOKTATÁS ÉS MINŐSÉG

A bevezető tanulmány a Magyar Tudományos Akadémia Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya által rendezett tudományos ülés felvezető előadásának mondanivalóját foglalja össze. Kiemeli a felsőoktatási középtávú stratégia kimunkálásának igényét, építve a felsőoktatásban érdekelt minden fél aktív bevonására. Rámutat arra, hogy a felsőoktatás átalakítását csak egy átgondolt műhely tanulmány alapján érdemes végrehajtani, hiszen az nemcsak a mának, hanem a jövőnek szól. Alapvető fontosságú kérdésként kezeli az egy oktató egy intézmény elv követését, a hallgatói érdekképviselő szerepének és feladatainak átgondolását, valamint a minőségbiztosítás európai sztenderdjeinek szigorú megkövetelését.

KULCSSZAVAK: A FELSOROKTATÁS MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSA, STRATÉGIAI TERV, A MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS EURÓPAI SZTENDERDJEI ÉS IRÁNYELVEI, FINANSZÍROZÁS, A DIÁKSZERVEZETEK SZEREPE

BARAKONYI KÁROLY

FELSOROKTATÁSI VERSENYKÉPESSÉG ÉS STRATÉGIA

A tanulmány a Világ gazdasági Fórum versenyképességi modelljének mintáját követve kísérletet tesz a felsőoktatási versenyképesség pilléreinek felvázolására, majd a hazai versenyképesség formálásával kapcsolatos feladatokat összegzi. Ezt követően egy rendszermodellben mutatja be a versenyképesség, a felsőoktatási célok, a felsőoktatási stratégia és annak megvalósításának összefüggéseit, feladatait. A rendszerszemléletű problémakezelés,

a felsőoktatás jövőjének stratégiai szemléletű megtervezése elengedhetetlen a nemzet versenyképességének javításához is. A probléma megoldása nemcsak fontos, de sürgető is. Mulasztásunk e téren a rendszerváltás óta áll fenn.

KULCSSZAVAK: FELSOROKTATÁS, BOLOGNA-FOLYAMAT, VERSENYKÉPESSÉG, STRATÉGIA

TÖRÖK ÁDÁM, NAGY ANDREA MAGDA

A VERSENY FORMÁI, SZEREPLŐI ÉS ÉRDEKELTJEI A FELSOROKTATÁSI PIACON

A felsőoktatás tekinthető a gazdasági növekedés egyik legfontosabb tényezőjének. Ezért az egyes felsőoktatási intézmények teljesítményének értékelése és hatékonyságának mérése elengedhetetlen. A 2000-es évek elejétől egyre népszerűbbek az egyetemi/ főiskolai globális rangsorok, de kérdés, hogy ezek mennyire képesek „valós” összehasonlító értékelést adni az intézményekről. A megfelelő válaszhoz először is tisztázni kell, hogy mit is értünk felsőoktatási versenyen. A tanulmány célja a felsőoktatási piacon értelmezett szereplők közötti verseny különböző formáinak az értelmezése, a különböző érdekeltet számbavétele, illetve a globális rangsorolásnak, mint egyféle „teljesítmény-értékelésnek” a kritikai elemzése.

KULCSSZAVAK: VERSENY, FELSOROKTATÁS, RANGLISTÁK, EGYETEMI KIVÁLÓSÁG

CHIKÁN ATTILA

A FELSOROKTATÁS SZEREPE A NEMZETI VERSENYKÉPESSÉGBEN (EGY LEHETSÉGES GONDOLKODÁSI KERET)

A cikk a nemzeti versenyképesség és a felsőoktatás kapcsolatának elemzéséhez mutat be szempontokat, globális versenyképességi és felsőoktatási felmérések adataira támaszkodva. Az adatok szerint hazánk a nemzetközi rangsorokban jobban áll a felsőoktatás tekintetében, mint ahogy általános versenyképességi helyezése alapján feltételeznénk. Szomorú tény ugyanakkor, hogy helyzetünk mindkét vonatkozásban romlik az évezredfordulás helyzetéhez képest. Kimutatjuk, hogy meglehetősen erős a korreláció a nemzeti versenyképesség és a különböző felsőoktatási mutatók között, ami aláhúzza egy megfelelő felsőoktatási politika jelentőségét.

KULCSSZAVAK: NEMZETI VERSENYKÉPESSÉG, GLOBÁLIS RANGSOROK, FELSOROKTATÁS

FÁBRI GYÖRGY

LEGYŐZIK-E AZ EGYETEMI RANGSOROK A TUDÁS VILÁGÁT?

A globális rangsorok mostanára az egyetemi világ fontos értékmérői lettek, azonban módszertanuk igen széles körben vitatott. A kritikusok szerint az indikátorok kiválasztása önkényes, nem fejezik ki az egyetemi élet valódi teljesítményét, sok egyensúlytalanságot hordoznak. A ranglisták összeállításának matematikai modelljeivel előállított sorrendek alig mondanak valamit az egyetemek tevékenységének valós különbségeiről. Mindez a felsőoktatás medializálódásával és nemzetköziesedéssel van összefüggésben.

KULCSSZAVAK: RANGSOR, EGYETEM, MÉDIA, MÓDSZERTAN

TELCS ANDRÁS, KOSZTYÁN ZSOLT TIBOR**EGYETEMI RANGSOROK VERSUS HALLGATÓI PREFERENCIÁK**

Az egyetemi rangsorok a jelentkezők, intézmények és az oktatásirányítás számára is fontos tájékoztató pontot jelentenek. A rangsorokat sok nehezen összemérhető szempont aggregálásával hozzák létre: például az egy minősített oktatóra jutó hallgatók száma vagy a publikált tudományos közlemények száma. Ha a hallgatók jelentkezési lapjai alapján készíthetjük el az intézmények illetve szakok sorrendjét, az hűen tükrözi a diákok továbbtanulási preferenciáit és egyben felveti azt az izgalmas kérdést, milyen tényezők alakítják ki ezeket a preferenciákat. Tanulmányunkban bemutatjuk a preferencia-sorrendek építésének módszerét és feltárjuk a preferenciák mögött rejlő motivációkat.

KULCSSZAVAK: EGYETEMEK RANGSORA, HALLGATÓI VÁLASZTÁS, PREFERENCIA SORREND, LOGIT MODELL SORBARENDEZÉSRE

CSUKA GYÖNGYI, BANÁSZ ZSUZSANNA**LEHETŐSÉGEK ÉS DÖNTÉSEK – FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYVÁLASZTÁSI SZEMPONTOK VÁLTOZÁSA**

Tanulmányunkban azt vizsgáljuk, hogy a felsőoktatási intézményekbe jelentkező hallgatójelöltek milyen szempontok alapján választanak oktatási intézményt. Egy kérdőíves vizsgálat részeként arra kértük egy felsőoktatási intézmény nyílt napjaira látogató diákokat, hogy értékeljenek 15 tényezőt aszerint, hogy ezek mennyire fontos szerepet töltenek be döntésük során. A vizsgált indikátorok közül az oktatás minősége, az intézmény elhelyezkedése, a végzés utáni elhelyezkedés esélye, illetve a későbbiekben használható tudás kiemelkedő szerepet játszanak. Az intézményválasztási szempontok közötti kapcsolatot korrelációs számítással elemeztük. Elemzéseinkben kitértünk arra is, hogy hat-e a választásra az intézmény felsőoktatási rangsorban elfoglalt helye.

KULCSSZAVAK: INTÉZMÉNYVÁLASZTÁS, HALLGATÓI PREFERENCIÁK, MINŐSÉG, FELSŐOKTATÁSI RANGSOROK

Competitiveness and higher education

ILDIKÓ HRUBOS

COMPETITION – EVALUATION – RANKINGS

The study takes a look at lesser known phenomena and recent developments which can provide a possible framework of interpretation for a thematic issue of the *Educatio* periodical. The Scientific Session of the Section of Economics and Law of the Hungarian Academy of Sciences (Section IX), convened on May 14th, 2014, (“The Competitiveness of Higher Education Institutions in Hungary and throughout the *World*”) undertook a challenge to explore questions that are closely correlated in the topic – as indicated in the title – but which are generally only examined with scientific thoroughness *separately*; thus, the wish here is to note their *mutual influence* on each other. The interconnections between economic competitiveness and higher education competitiveness in individual countries as well as economic competitiveness and the general performance of higher education were the session’s focus.

KEYWORDS: GLOBALIZATION, NEW PARADIGM, RANKINGS, UNCLEAR VALUES, COMPETITION OF RANKINGS

ERVIN BALÁZS

MASS EDUCATION, ELITE EDUCATION AND QUALITY

This introductory study makes a summary of the content of the keynote lecture delivered at the scientific session of the Economics and Law Section of the Hungarian Academy of Sciences. It underlines the importance of the development of a higher education strategic plan for the medium term, involving in this work all stakeholders. It notes that the restructuring of higher education should be based on a well-grounded study, as this will be of assistance not only in the present but in the future, too. It also underlines several basic, important questions – such as the ‘one lecturer one institution’ requirement, clarification of the role of and tasks for student unions, and the importance of the strict requirement of quality assurance in accordance with European Standards and Guidelines.

KEYWORDS: QUALITY OF HIGHER EDUCATION, STRATEGIC PLAN, EUROPEAN STANDARDS AND GUIDELINES, FINANCING, ROLE OF STUDENT UNIONS

KÁROLY BARAKONYI

HIGHER EDUCATION COMPETITIVENESS AND STRATEGY

The author here makes an attempt at delineation of the pillars of higher education competitiveness via observing the example of the World Trade Forum and its competitiveness

model; it then lays down and looks at tasks connected with developing Hungarian higher education competitiveness. Competitiveness, higher education aims and higher education strategy are presented within a systems model, which also deals with implementation questions. Planning the future of higher education using a systems-based problem treatment, and with a strategic overview, is essential for improving competitiveness – and a solution for this problem is not only important, but urgent! A lack of action taken in this field has been notable since the political transformation of 1989.

KEYWORDS: HIGHER EDUCATION, BOLOGNA PROCESS, COMPETITIVENESS, STRATEGY

ÁDÁM TÖRÖK – ANDREA NAGY

FORMS, PARTICIPANTS AND COMPETITION STAKEHOLDERS IN THE MARKETS OF HIGHER EDUCATION SERVICES

Higher education can be regarded as one of the most important factors of economic growth, and this is why measurement and evaluation of its performance and effectiveness is essential. From the beginning of the 2000s, global rankings of universities and colleges have become extremely popular. Yet how capable are these rankings of giving a 'real', comparative evaluation of any specific higher education institution? For an adequate answer here, one must first clarify what higher education competition actually means. The aim of this study is to give an interpretation of the various kinds of higher education competition and also to identify the main stakeholders in this market. It also has as its purpose a critical analysis of global rankings with their being regarded as sorts of 'performance evaluators'.

KEYWORDS: COMPETITION, HIGHER EDUCATION, RANKING LISTS, UNIVERSITY EXCELLENCE

ATTILA CHIKÁN

THE ROLE OF HIGHER EDUCATION IN NATIONAL COMPETITIVENESS (A FRAMEWORK FOR ANALYSIS)

This paper provides some starting points for analyzing the connection between higher education and national competitiveness. It uses data gained from international competitiveness and education surveys. According to such data, the position of higher education is somewhat better in Hungary compared to the ranking of the country generally. However, it is a sad fact that Hungary's position has been deteriorating in both rankings since the turn of the millennium; and it is shown, too, that there is a quite strong relationship between general competitiveness and different indicators pertaining to higher education – which fact which underlines the importance of a proper and suitable higher education policy.

KEYWORDS: NATIONAL COMPETITIVENESS, GLOBAL SURVEY, HIGHER EDUCATION, RANKING

GYÖRGY FÁBRI

CAN UNIVERSITY RANKINGS DEFEAT THE ACADEMIC WORLD?

Today, global rankings are important value indicators of the Academic World, however their methodology is broadly disputed. According to the critics, the selection of indicators is arbitrary, they are not representative of the actual performance of university life, and they include too many misbalances. The rankings, produced with a mathematical model of compiling rankings, say hardly anything about *actual* differences between the activities of

universities – and, at the same time, all of this is being correlated with the medialization and internationalization of higher education.

KEYWORDS: RANKING UNIVERSITY, MEDIA, METHODOLOGY

ANDRÁS TELCS – TIBOR ZSOLT KOSZTYÁN

UNIVERSITY RANKINGS VERSUS STUDENT PREFERENCES

University rankings are important orientation points for applicants, universities and policymakers. Such rankings are based on various indicators that exist on different scales – and which are thus difficult to compare. If there were to be a preference ranking based solely on student applications, though, this ranking would be exempt from such ambiguities; while investigating motivations underlying applicant or student choices will become possible. We present here some new methods of building preference listings and our first results in relation to motivations in choice.

KEYWORDS: UNIVERSITY RANKING, STUDENTS' PREFERENCES, PREFERENCE ORDER, DISCRETE CHOICE, RANK-ORDERED LOGIT

GYÖNGYI CSUKA – ZSUZSANNA BANÁSZ

OPPORTUNITIES AND CHOICES – CHANGE OF CRITERIA WHEN CHOOSING HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

In our study we have examined how candidates choose a higher education institution. As part of the survey, students visiting institutions' open days were asked to evaluate 15 factors – and these factors helped us get to understand people's preferences regarding their higher education institution choices. The analysed indicators playing a significant role in the decision-making are the following: quality of education, location, chance of getting a job after graduation and the usability of the obtained knowledge. We have used a correlation analysis to study the relationship between the institutional aspects of choice; and we have also looked at how an institution's higher education position ranks the effects of decision-making.

KEYWORDS: CHOICE OF INSTITUTION, STUDENT PREFERENCES, QUALITY, UNIVERSITY RANKINGS